(או שהוא קָווִין – שיוצאים משדרתו עוקצים כמין קוצים, או סָרוּק – והבינה הגמרא שהיינו שנסדקו ראשי העלים, או שבאמצעיתו הוא עָקוּם לגמרי עד שהוא דּוֹמֶה לְמַגָּל מחמת עקמומיותו, פָּסוּל, משום שבכל אופנים אלו אינו הדר. לולב חָרוּת – שנעשו עליו קשים והתרחקו מגוף השדרה, ואי אפשר לחבר אותם אל השדרה אפילו בידים, פָּסוּל, שיצא מכלל לולב. אבל אם הוא רק דּוֹמֶה לְחָרוּת – שהתחיל להתקשות אבל עדיין לא התקשה לגמרי, כָּשֵׁר. וקשה על רב הונא שאמר שלולב שנסדק כשר, מהברייתא שפסלה לולב סדוק. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פָּפָּא, מה שנאמר בברייתא שלולב סדוק פסול אין הכוונה כשנסדקו ראשי העלים או שנסדקה השדרה, אלא דְּעָבִיד – עלי הלולב עשויים כְּהֵימָנָךְ – ככלי של סופרים שיש לו שני ראשים, כך גדל הלולב כמין שתי שדראות מחצית עליו לכאן ומחצית עליו לכאן ופתוח הרבה, ולכן פסול משום שאינו הדר, אבל נסדק שאינו עשוי כהימנך, כשר.

מפרשת הגמרא: מה שאמרו בברייתא, שאם הלולב עָקוּם עד שדּוֹמֶה לְמַגָּל פסול, אָמַר רָבָא, לֹא אָמָרָן, אֶלָּא אם הוא עקום לְפָנָיו – לצד העלים שהוא כנגד השדרה, מפני שהוא משונה משאר לולבים, אֲבָל אם הוא עקום לְאַחֲרָיו – לצד השדרה, בְּרֵיְיתֵיהּ הוּא – תולדתו בכך וכשר. אָמַר רַב נַחְמָן, אם הלולב עקום לְצַדָּדִין כְּלולב שעקום לְפָנָיו דְּמִי ופסול. וְאָמְרִי לָהּ – ויש הסוברים, שכְּלולב שעקום לְאַחֲרָיו דְּמִי וכשר. וְאָמַר רָבָא, הַאי לוּלְבָא דְּסָלִיק בְּחַד הוּצָא – לולב שכל עליו גדלים בצד אחד, בַּעַל מוּם הוּא וּפָסוּל:

שנינו במשנה: נִפְרְצוּ עָלָיו כו' פסול, נפרדו עליו כשר: מבארת הגמרא: אָמַר רַב פָּפָּא, נִפְרְצוּ עליו, היינו דְּעָבִיד הלולב כְּי חוּפְיָא – כבלי שמכבדים בו את הבית, ועושים אותו מעלי לולב תלושים שאוגדים הרבה ביחד, ולולב שנפרצו עליו היינו שנתלשו עליו מהשדרה. נִפְרְדוּ עליו, היינו דְּאִיפְּרוּד אִפְּרוּדֵי – נפרדו העלים מהשדרה ואינם דבוקים בה בכל אורכם, אבל לא נתלשו ממנה. בְּעֵי רַב פָּפָּא, נֶחְלְקָה הַתְּיוֹמֶת – אם נחלקו זה מזה שני העלים העליונים האמצעים שהם סוף השדרה, ונפרדו העלים עד שנסדקה השדרה עד העלים שלמטה מהם מַהוּ – האם לולב זה כשר. פושטת הגמרא: תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר (רבי יוחנן) [רַבִּי מָתְנוּ] אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אם נִיטְּלָה – נתלשה הַתְּיוֹמֶת מהלולב, פָּסוּל. מַאי לָאו, – האם לא הוּא הַדִּין בְּנֶחְלְקָה התיומת שפסול. דוחה הגמרא: לֹא, נִיטְּלָה התיומת שָׁאנֵי – דווקא בניטלה התיומת פסול דְּהָא חָסַר לֵיהּ – שהרי נחסר מגוף הלולב, אבל נחלקה התיומת שלא חסר כלום מהלולב אפשר שיהיה כשר. אִיכָּא דְּאָמְרֵי – יש אומרים שדברי רבי מתון נאמרו לענין נחלקה התיומת ויש לפשוט את ספיקו של רב פפא, אָמַר (רבי יוחנן) [רַבִּי מָתְנוּ] אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי נֶחְלְקָה הַתְּיוֹמֶת נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁנִּיטְּלָה הַתְּיוֹמֶת וּפָסוּל:

שנינו במשנה: נפרדו עליו כשר, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, יאגדנו מלמעלה: תַּנְיָא בביאור טעמו של רבי יהודה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מַשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, נאמר בתורה 'וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וגו' כַּפֹּת תְּמָרִים', ודורשים 'כַּפֹּת' מלשון כָּפוּת שהלולב צריך להיות כפות וקשור, שאִם הָיָה הלולב פָּרוּד – שעליו פרודים משדרתו, ואינם דבוקים בה, יִכְפְּתֻנּוּ – יקשרנו.

אָמַר לֵיהּ רַבִינָא לְרַב אַשִׁי, מַמַּאי – מנין לנו לפרש דְּהַאי כַּפּוֹת תְּמָרִים שאמרה תורה דְּלוּלְבָא הוּא – כוונתה ללולב, אֵימָא – שמא הכוונה לַחֲרוּתָא – לענפי הדקל שכבר התקשו אחרי שהיו בדקל כמה שנים כדרך ענפי שאר אילנות, והעלים שלהם כבר נפרדו לצדדים. אמר לו רב אשי, בָּעֵינָא – צריך בלולב שיוכל לעשותו כָּפוּת וקשור וכלשון הפסוק 'כַּפֹּת תְּמָרִים', וְבחרותא לֵיכָּא – אי אפשר לכפותה אחרי שכבר התקשו עליה. שאל רבינא: וְאֵימָא שכוונת התורה בכפות תמרים לְאוּפְתָא – חתיכת עץ מגזע הדקל, שאין לך כפות יותר ממנה. ענה לו רב אשי, ממה שאמרה תורה שהלולב צריך להיות כָּפוּת, מִכְּלָל דְּאִיכָּא לולב שהוא פָּרוּד ואתה יכול לכופתו, וְהַאי אופתא כָּפוּת וְעוֹמֵד לְעוֹלָם וכיון שאין שייך שיהיה פרוד לא היתה התורה קוראת לו כפות. שאל רבינא: וְאֵימָא שכוונת התורה בכפות תמרים לכּוּפְרָא – ענף הדקל שכבר נפרדו עליו ונתקשה מעט, אלא שעדיין לא התקשו העלים לגמרי ויכול לכפותם ולחברם לשדרה. אָמַר אַבָּיֵי, אין לומר כן שהרי 'דְּרָכֶיהָ דַּרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם' כְּתִיב, ולא יתכן שציותה תורה לעשות מצוה בדבר המזיק, ובכופרא העלים שיוצאים ממנו עשויים כקוצים ומסרטים את הידים. אָמַר לֵיהּ רָבָא תּוֹסְפָאָה לְרַבִינָא, וְאֵימָא שציותה התורה שיקחו תַּתֵּי כַּפֵּי דְּתַמְרֵי – שני אשכולות תמרים [האשכול שעליו תלוים התמרים נקרא 'כף'], ובלשון הפסוק 'כַּפֹּת תְּמָרִים', ומנין שכוונת התורה היא ללולב. ענה רבינא: כַּפֹּת כְּתִיב חסר ו' שנקרא 'כַּפַּת' בלשון יחיד, ולא 'כַּפּוֹת' בלשון רבים, ומשמע רק אחד ולא שנים, ולכן אי אפשר לומר שיצטרכו לקחת שני אשכולות. שאל רבא תוספאה: וְאֵימָא שבאמת צריך לקחת רק חָדָא – אשכול תמרים אחד, ולא לולב. ענה רבינא: לְהַהוּא – לאשכול זה, כַּף תמרים קָרֵי לֵיהּ ולא 'כַּפּת תְּמָרִים'. ומה שנאמר בתורה 'כַּפֹּת תְּמָרִים' בא ללמד שצריך שיוכל לכפות את הלולב, וכפיתה שייכת רק בעלים ולא בתמרים, ומזה למדו שכוונת התורה היא ללולב:

שנינו במשנה: צִינֵי הַר הַבַּרְזֶל – לולבים שעליהם קצרים כְּשֵׁרָה: מפרשת הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, לֹא שָׁנוּ שלולבים הבאים מציני הר הברזל כשרים, אֶלָּא שֶׁרֹאשׁוֹ שֶׁל עלה זֶה מַגִּיעַ בגובהו לְצַד עִיקָּרוֹ שֶׁל זֶה – למקום שבו יוצא העלה שמעליו, אֲבָל אם אֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל עלה זֶה מַגִּיעַ לְצַד עִיקָּרוֹ שֶׁל זֶה, פָּסוּל, שכיון שאין כל השדרה מכוסה בעלים, אינו הדר. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, צִינֵי הַר הַבַּרְזֶל פְּסוּלָה. וְיש להקשות, דְּהָא אָנָן תָּנֵן במשנה שצינֵי הר הברזל כְּשֵׁרָה. אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ כְּאַבָּיֵי שיש אופן שצינֵי הר הברזל כשרים, בגון שמגיע ראשו של זה לצד עיקרו של זה, ויש אופן שהם פסולים, כשאין מגיע ראשו של זה לצד עיקרו של זה, שְׁמַע מִינָּהּ.

וְאִיכָּא דְּרַמֵּי לֵיהּ מִירְמָא – יש אומרים שאביי בא ליישב סתירה מהמשנה לברייתא. תְּנַן, לולב מצינֵי הַר הַבַּרְזֶל כָּשֵׁר, וְהָתַנְיָא, שלולב מצינֵי הר הברזל פָּסוּלָה. אָמַר אַבַּיֵי, לֹא קַשְׁיָא, כָּאן – במשנה מדובר כְּשֶׁרֹאשׁוֹ שֶׁל עלה זֶה מַגִּיעַ לְצַד עִיקָּרוֹ שֶׁל עלה זֶה שמעלין, כָּאן – בברייתא מדובר כְּשֶׁאֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל עלה זֶה מַגִּיעַ לְצַד עִיקָּרוֹ שֶׁל עלה זֶה. אָמַר רַבִּי מָרִיּוֹן אָמַר רַבִּי יְהוֹשָׁעַ בֶּן לֵוִי, וְאָמְרֵי לָהּ תָּנֵי רַבָּה בַּר מָרִי מִשּׁוּם רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שְׁתֵּי תְּמָרוֹת – שני עצי דקל יֵשׁ בְּמקום שנקרא גֵּיא בֶּן חִנֹּם שהוא סמוך לירושלים, וְעוֹלֶה עָשָׂן מֵבֵינֵיהֶם, וְזֶהוּ – על עצי דקל אלו הוא שֶׁשָּׁנִינוּ במשנה שציני הַר הַבַּרְזֶל כְּשֵׁרוֹת ללולב, וְזוֹ הִיא פִּתְחָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם, ומשום כך עולה עשן שם:

שנינו במשנה: לוּלָב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כדי לנענע בו, כשר: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, שִׁיעוּר אורך הֲדַס וַעֲרָבָה שְׁלֹשָׁה טפחים, וְשיעור אורך הלּוּלָב אַרְבָּעָה טפחים, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הלּוּלָב יוֹצֵא למעלה מִן הֲהָדַס והערבה בשעה שנותלט, טֶפַח. ולפי זה די שיהיה גבוה מראשו עד סוף העלים ארבעה טפחים. וְרַבִּי פַּרְנָךְ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אין מודדים בציר‏וף העלים, אלא שִׁדְּרוֹ שֶׁל לוּלָב – השדרה שממנה יוצאים עלי הלולב צָרִיךְ שֶׁיֵּצֵא למעלה מִן הֲהָדַס והערבה טֶפַח, לבד מהעלים שעולים למעלה מראש השדרה. מקשה הגמרא: תְּנַן, לוּלָב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כְּדֵי לְנַעְנֵעַ בּוֹ כָּשֵׁר, משמע שדי שיהיה באורך הלולב שלושה טפחים ולא ארבעה. מתרצת הגמרא: אִימָא יש לגרוס בדברי המשנה, ׳לולב שיש בו שלושה טפחים וּכְדֵי לְנַעְנֵעַ בּוֹ כָּשֵׁר׳ – ויש בו עוד טפח כדי שיוכלו לנענע בו כשר, שהרי אי אפשר לנענע אלא בחלק של הלולב שגבוה משאר המינים, ומַר – שמואל מפרש את המשנה כְּבָרַאִית לֵיהּ – כשיטתו, שצריך להיות אורכו עם העלים ארבעה טפחים, וּמַר – רבי יוחנן מפרש את המשנה כְּבָרַאִית לֵיהּ – כשיטתו שצריך להיות אורכו עד סוף השדרה ארבעה טפחים. מקשה הגמרא על דעת רבי יוחנן: תָּא שְׁמַע, שִׁיעוּר אורך הֲדַס וַעֲרָבָה שְׁלֹשָׁה טפחים, וְלוּלָב שיעור אורכו אַרְבָּעָה טפחים. מַאי לָאו כוונת הברייתא ששיעור אורך הלולב ארבעה טפחים בַּהֲדֵי – יחד עם הָעֲלִין, וקשה על רבי יוחנן שהצריך שיהיה אורך הלולב ארבעה טפחים בשדרה עצמה. דוחה הגמרא: לֹא, כוונת הברייתא ששיעור אורך הלולב ארבעה טפחים לְבַד מֵהָעֲלִין אלא בשדרה עצמה, ועם העלים אורכו יותר מארבעה.

גּוּפָא, שנינו בברייתא, שִׁיעוּר אורך הֲדַס וַעֲרָבָה שְׁלֹשָׁה טפחים, וְשיעור אורך הלּוּלָב אַרְבָּעָה טפחים. רַבִּי מַרְפּוּן חולק וְאוֹמֵר, שהדס וערבה נמדדים בְּאַמָּה בַּת חֲמִשָּׁה טְפָחִים. סברה הגמרא שכוונת רבי טרפון שאורך ההדס והערבה צריך להיות חמשת טפחים, אָמַר רָבָא, שְׁרָא לֵיהּ מָרֵיהּ לְרַבִּי מַרְפּוּן – ימחול לו אדונו לרב טרפון, כלומר צריך רבי טרפון לבקש מחילה על דבריו, הַשְׁתָּא הדס עֲבוֹת – שעליו משולשים [כדינו שיבואר בסמוך] באורך שְׁלֹשָׁה טפחים לֹא מַשְׁכְּחִינַן – קשה למצוא אלא בקושי ובטורח גדול, הדס עבות בַּת חֲמִשָּׁה – שאורכו חמשה טפחים מְבֻעָיָא – כל שכן שקשה למצוא, ונמצא שרבי טרפון מטריח הרבה על ישראל למצוא הדסים כשרים, שהרי רוב ההדסים הארוכים אינם משולשים והם פסולים. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר לבאר שאין כוונת רבי טרפון שאורך ההדס צריך להיות חמשת טפחים, אלא ששלשה הטפחים של ההדס נמדדים באמה בת חמשה טפחים, וכוונתו שאַמָּה בַּת שִׁשָּׁה טְפָחִים עֲשָׂה אוֹתָהּ בַּת חֲמִשָּׁה – במקום לחלק את אורך האמה לששה טפחים, חלק אותה לחמשת טפחים גדולים, ונמצא שגודלו של כל טפח, הוא טפח וחמישית [מטפחים רגילים], ואמר רבי טרפון צֵא מֵהֶן שְׁלֹשָׁה לַהֲדַס – אורך ההדס והערבה צריך להיות שלושה טפחים כאלו, וְהַשְּׁאָר לַלּוּלָב – וגם הטפח הרביעי שצריך להיות גבוה מההדס, אינו טפח בינוני אלא טפח גדול, ולפי זה כַּמָּה הָוֵי לְהוּ – כמה אורך ההדס והערבה לרבי טרפון, תִּלְתָא וְתִלְתָא חוּמְשֵׁי – שלושה טפחים ועוד שלוש חמישיות הטפח מטפחים רגילים. ולפי זה לא החמיר רבי טרפון אלא חומרא מועטת.

מקשה הגמרא: קַשְׁיָא דִּשְׁמוּאֵל אַדִּשְׁמוּאֵל, הָכָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, שִׁיעוּר אורך הֲדַס שְׁלֹשָׁה טפחים, ולא פירש שהם טפחים גדולים, ואם כן כוונתו היא לטפחים רגילים [באמה בת ששה טפחים], וְהָתָם אָמַר רַב הוּנָא אָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כְּרַבִּי טַרְפוֹן, שהחמיר להצריך שלושה טפחים גדולים. מתרצת הגמרא: שמואל לֹא דָּק בדבריו במה שלא פירש שצריך שיהיו הטפחים גדולים, אבל באמת שמואל סובר כרבי טרפון. שואלת הגמרא: אִימַּר דְּאַמְרִינַן לֹא דָּק – אין לומר שאמורא לא דייק בדבריו אלא שאי דיוקו גורם לְחוּמְרָא, אבל אם נשמע מדבריו לְקוּלָּא, מִי אַמְרִינַן לֹא דָּק – וכי אפשר לומר שלא דייק, ואף כאן אי אפשר ששמואל לא דייק שהרי יצא מדבריו מכשול שיכשירו הדס וערבה שאורכם שלושה טפחים רגילים. מתרצת הגמרא: כִּי אֲתָא רַבִּין אָמַר לבאר את כוונת רבי טרפון באופן אחר, אַמָּה בַּת חֲמִשָּׁה טְפָחִים עֲשֵׂה אוֹתָהּ שִׁשָּׁה – טול חמשת טפחים מאמה בינונית בת ששה טפחים, וחלוק את אותם החמשת טפחים לששה טפחים קטנים, צֵא מֵהֶן שְׁלֹשָׁה לַהֲדַס – ובשלושה טפחים קטנים אלו יש לשער את אורך ההדס והערבה, וְהַשְּׁאָר לַלּוּלָב – וגם הטפח הרביעי שצריך הלולב להיות גבוה מההדס, אינו טפח בינוני אלא טפח קטן, ולפי זה כַּמָּה הָוֵי לְהוּ אורך ההדס והערבה לרבי טרפון, תְּרֵי וּפַלְגָא – שנים וחצי טפחים בינונים, שהרי שלושה טפחים מהששה העשויים מחמישה טפחים בינונים, הם חצי מהחמשה, והרי הם שנים וחצי טפחים. ונמצא שרבי טרפון בא להקל, שלא צריך שיהיה האורך שלושה טפחים, אלא די באורך שני טפחים וחצי. מקשה הגמרא: סוֹף סוֹף קַשְׁיָא דִּשְׁמוּאֵל אַדִּשְׁמוּאֵל, שהרי שמואל אמר שצריך להיות אורך ההדס והערבה שלושה טפחים, ואיך פסק שמואל כרבי טרפון שלדעתו שיעור האורך הוא שני טפחים וחצי. מתרצת הגמרא: שמואל לֹא דָּק במה שלא הדגיש ששלשה טפחים הכוונה לטפחים קטנים, וְהַיְינוּ לְחוּמְרָא לֹא דָּק – ולפי זה אי דיוקו גורם טעות לחומרא, דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כְּרַבִּי טַרְפוֹן שדי באורך שנים וחצי טפחים:

משנה

הֲדַס הַנָּטוּל פסול, שנאמר (ויקרא כג מ) ׳וּלְקַחְתֶּם לָכֶם׳ ודרשו חכמים משלכם. וְכן הדס הַיָּבֵשׁ – שיבשו רוב עליו עד שהלבינו פניהם, פָּסוּל, משום שאינו הדר. הדס שֶׁל אֲשֵׁרָה – שעבדו אותו לעבודה זרה, וטען שריפה, וְכן הדס שֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת – עיר של ישראל שהודחו ונתפתו רוב יושביה לעבוד עבודה זרה, וצריך לשרוף את כל הנמצא בה, פָּסוּל, שכיון שהוא עומד לשריפה, נחשב כשרוף ואין בו את השיעור שצריך שיהיה בהדס. נִקְטַם רֹאשׁוֹ – ראש ענף ההדס, פסול, משום שאינו הדר. נִפְרְצוּ – נשרו רוב עָלָיו, פסול, שאין שמו עליו והרי הוא כמין אחר. אוֹ הדס שֶׁחָיוּ עֲנָבָיו – פרי שגדל בהדס מְרוּבּוֹת מֵעָלָיו בין במקום אחד בין בכמה מקומות, פָּסוּל, משום שאינו הדר. וְאִם מִיעֲטָן – ואם תלש מהענבים עד שעליו מרובות מענביו, כָּשֵׁר. וְאֵין מְמַעֲטִין את ענבי ההדס בְּיוֹם טוֹב, לפי שהוא כמתקן כלי, שהיה פסול ומכשירו, ואסור משום שבות:

גמרא

תָּנוּ רַבָּנָן, נאמר בתורה ׳עֲנַף עֵץ עָבֹת׳ והיינו עץ שכולו ענף כלומר מין עץ שֶׁעֲנָפָיו – עליו חוֹפִין אֶת עֲצוֹ – שהעץ מכוסה בעלים, וְאֵי זֶה הוּא עץ העשוי בענין זה, הֱוֵי אוֹמֵר זֶה הֲדַס, שעליו מכסים את כל הענף שבו גדלים. מקשה הגמרא: וְאֵימָא שכוונת התורה היא לִזֵּיתָא – לענפים מעץ הזית, שעליו ארוכים ורצופים וגם הם מכסים את הענף מתוך שהם מרובים. מתרצת הגמרא: בָּעֵינָן ׳עֲבֹת׳ – שיהיו העלים מורכבים זה על זה כמעשה שרשרת, וְלֵיכָּא – ואין דבר זה בענפי הזית אלא בענפי ההדס. מקשה הגמרא: וְאֵימָא שכוונת התורה לְדִילְבָא – לענף מעץ ערמון שעליו מכסים זה את זה והרי הוא ׳עבות׳. מתרצת הגמרא: בָּעֵינָן שֶׁעֲנָפָיו – עליו יהיו חוֹפִין אֶת עֲצוֹ ולא יהיה בענף מקום מגולה שלא יכסו העלים, וְלֵיכָּא – ואין דבר זה בענפי הדולבא אלא

המשך בעמוד קע

בענפי ההדס. מקשה הגמרא: **וְאֵימָא** שכוונת התורה **לְהָרִיחוֹ** – אילן הגדל על שפת הנהר ועושה פרחים דומים לשושנים, שעליו עשויים בעבות וחופין את עצו. מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי**, התורה 'דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם' ואינה מצוה לעשות דברים המזיקים, **וְלֵיכָּא** – ואין בהירדוף נועם, כיון שראשי עליו חדים כמחט ודוקרים את הידים. **רָבָא אָמַר** יש ללמוד שאין כוונת התורה **לְהִירְדּוֹף מֵהָכָא**, שנאמר 'וְהָאֱמֶת וְהַשָּׁלוֹם אֱהָבוּ' והיינו שיתנהגו בדרכי שלום ואמת, ולכן לא יתכן שכוונת התורה להירדוף, שהרי הירדוף אינו לא אמת ולא שלום שעושים ממנו סם המות לבהמות.

תָּנוּ רַבָּנָן, מלשון 'עֻבַּת' שאמרה תורה יש לדרוש שיהיה מין זה **קָלוּעַ בְּמִין קָלִיעָה** – שעליו יכסו זה את זה **וּבכך** הוא **דּוֹמֶה לְשַׁלְשֶׁלֶת** – לשרשרת שמכסה אחד את חבירו, **וְהוּא הֲדַס** שעשויים עליו בענין זה. **רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר** יש לדרוש בדרך אחרת שכוונת התורה להדס, נאמר בתורה 'עֲנַף עֵץ עָבֹת', ויש לדרוש שהוא **עֵץ שֶׁמַּעַם עָצוּ וּפֵרְיוֹ שָׁוֶה, חֲיֵי אוֹמֵר זֶה הֲדַס** שטעם עצו ופריו דהיינו הענבים שגדלים בו שוה. **תָּנָא**, מלשון 'עֵץ עָבֹת' שאמרה תורה יש ללמוד שרק **עֵץ עָבוֹת כָּשֵׁר, וְשֶׁאֵינוֹ עָבוֹת פָּסוּל**. מפרשת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי עָבוֹת** – מה הוא 'עבות', **אָמַר רַב יְהוּדָה, וְהוּא דְּקָיְימֵי תְּלָתָא תְּלָתָא מַרְפֵּי בְּקִנָּא** – שיוצאים שלושה עלים ממקום אחד בענף ההדס בכל אורך ההדס. **רַב כָּהֲנָא אָמַר**, שם 'עבות' יש עליו **אֲפִילּוּ** כשיוצאים **תְּרֵי וְחַד** – שני עלים ממקום אחד ועוד עלה יוצא מתחתם ועולה על גבי שניהם בכל אורך ההדס. מספרת הגמרא: **רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא** היה **מָהֲדַר** – מחזר **אַתְּרֵי וְחַד** הדס שיוצאים בו העלים כמו האופן שהכשיר רב כהנא, אפילו שגם אם יוצאים שלושת העלים ממקום אחד ודאי כשר, וטעמו, משום **דְּהוֹאִיל וְנָפֵיק מְפוּמֵיהּ דְּרַב כָּהֲנָא** – הואיל ויצא מפיו של רב כהנא שבאופן זה כשר, כדי לקיים את דבריו ולהראות לתלמידים שהלכה כמותו. **אָמַר לֵיהּ מַר בַּר אֲמֵימַר לְרַב אַשִׁי, אֲבָא** – אבי [אמימר], **לְהַהוּא** – לאותו הדס שיוצאים בו העלים תרי וחד, **הֲדַס שׁוֹטֶה קָרֵי לֵיהּ** – היה קורא לו 'הדס שוטה' על שם שאין עליו הולכים כסדר וכשורה כשוטה שאין לו סדר ושיטה, ולא היה מכשירו.

תָּנוּ רַבָּנָן, הדס שנִּשְׂרוּ **רוֹב עָלָיו** – שני עלים מכל גבעול שיוצאים בו שלושה [כדין ההדס שצריך שיהיה עבות] **וְנִשְׁתַּיְּירוּ בּוֹ מִיעוּט** – עלה אחד בכל גבעול, **כָּשֵׁר, וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא עֲבוֹתוֹ כַּיֶּיתֶת** – ובלבד שעדיין יהיה 'עבות', כלומר שיכסה את העץ. מקשה הגמרא: **הָא גּוּפָא קַשְׁיָא** – דברי הברייתא סותרים את עצמם, **אֲמַרְתְּ** – אמרת בתחילה שאם נִּשְׂרוּ **רוֹב עָלָיו כָּשֵׁר** והיינו שנשרו שני עלים מכל עבות, **וַהֲדַר תָּנֵי** – וחזרת ושנית **וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא עֲבוֹתוֹ כַּיֶּיתֶת**, ואיך שייך כדבר הזה, הרי **בֵּינָן דְּתַנְיֵי לְהוּ תְּרֵי** – שנשרו שני עלים מכל גבעול, **עֲבוֹת הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ** – איך שייך מציאות של 'עבות'. מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי, מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ** – מצינו שאף שנשרו רוב העלים מכל גבעול עדיין הוא עבות,